■ כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות ■

בסודשיח

■ בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת אמור ■ פסח שני ■ י"ד אייר ה'תשע"ז ■ 10.05.2017 ■ גליון מס' 426 ■

תפוצה לכל קהילות ישראל

קידוש השם

/ הרב יעקב הלוי פילבר

"קידוש השם" כפי שהוא שגור בלשון העם וכן צרוב בתודעת הציבור הוא קשור עם המוות, וכך מפרש ספר החינוך (מצוה רצו) את הכתוב בפרשתנו: "ונקדשתי בתוך בני ישראל" - "שנצטווינו לקדש את השם . . . כלומר, שנמסור נפשנו למות על קיום מצות הדת". והוסיף שם ספר החינוך והסביר: "ככר קיבלו חז"ל שלא נאמר מקרא זה בכל ענין ועבירה, ומפי הקבלה אנו חיים בכל דברי התורה, ובפירוש אמרו ז"ל: כי שלש מצות הן שחייב האדם שייהרג ואל יעבור בהן לעולם, והן: עבודה זרה, גלוי עריות ושפיכות דמים". ומדבריו משמע כאילו קידוש־השם קשור למות ולשלש העבירות בלבד, אבל מפשוטו של מקרא ומסמיכות הכתובים: "ושמרתם את מצוותי ועשיתם אותם" להמשך: "ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל" למדים אנו שקידוש השם וחלילה חילולו קשורים לכל התורה כולה, ולא רק למותו של האדם אלא בעיקר גם בחייו.

וכך מובא בתנא־דבי־אליהו־רבה (פ' כח): "ואהבת את ה' אלקיך - שאתה תהא מאהב שם שמים על הבריות, שתהא יודע דברי תורה, תהא קורא ושונה בדברי תורה, ותהא משאך ומתנך עם בני אדם באמונה, כדי שיהיו הבריות הרואים אותך יאמרו: אשרי פלוני שלמד תורה, כמה נאים מעשים שלו, כמה יפים דרכיו, אוי לו למי שלא למד תורה, העבודה שאנחנו גם כן נלמוד תורה ונלמד לבנינו תורה, ונצא שם שמים מתקדש על ידו ועליו הכתוב אומר: 'ישראל אשר בך אתפאר'. אבל בזמן שאדם קורא ושונה בדברי תורה, ואין משאו ומתנו בנחת עם הבריות, מה הן אומרים עליו: ראו איש פלוני שלמד תורה, כמה רעים מעשיו, כמה מכוערים דרכיו, העבודה שלא נלמוד תורה ולא נלמד את בנינו תורה, ונמצא שם שמים מתחלל על ידו, ועליו הכתוב אומר: 'ויחללו את שם קדשי, באמור להם עם ה' אלה ומארצו יצאו' - ולא ניתנה התורה אלא על מנת לקדש שמו הגדול".

קידוש השם וחלילה חילולו אינם מצטמצמים ביחסים שבין אדם לאדם בתוך כנסת ישראל בלבד, אלא הם חלים גם ביחסי ישראל עם אומות העולם גם בהם יש משום קידוש השם או חלילה חילולו: אבות האומה נחשבו למקדשי שם שמים מפני התנהגות המופת שלהם כלפי הנכרים, "אברהם אבינו בשעה שיצא להרוג את המלכים, בחזירתו יצא מלך סדום לקראתו, והיה כמדומה למלך סדום שאברהם לא יחזיר כלום, והיה מבקש ואומר לו לאברהם: בבקשה ממך, 'תן לי הנפש והרכוש קח לך' מיד 'ויאמר אברהם . . . הרמותי ידי אל ה' . . . אם מחוט ועד שרוך נעל. . .'. כבר נשבעתי שלא אקח כלום. באותה שעה קידש אברהם את שמו של הקב"ה, ועמד והחזיר את כל רכוש סדום ועמורה". (שם, פ' כה) ולעומת זאת מסבירה הגמרא מדוע נמנע יהושע מלהכות את הגבעונים? מפני שבועת הנשיאים. ושואלת הגמרא: האם חלה עליהם השבועה כלל והרי כיון שאמרו להם 'מארץ רחוקה באנו', ולא באו, כיון ששיקרו לא חלה עליהם שבועה כלל. אלא מדוע לא הרגום? משום קדושת השם. ואין כוונת הגמרא שעל ישראל לכלכל מעשיהם כדי להיראות יפה בעיני הגויים, אלא שעליהם לקיים התחייבות שקבלו על עצמם, גם אם הגויים מצדם השיגו את ההתחייבות במרמה.

מצות קידוש השם שהיא מהמצוות החשובות והיסודיות ביותר, יש לה בתקופתנו חשיבות נוספת, במיוחד כשחלקים לא מבוטלים בחברה הישראלית של עכשיו עומדים בפני אובדן דרך, מגששים באפילה ומבקשים תשובה יהודית למסגרת החיים שלהם, יש בכל מעשה או מחדל של הציבוריות הדתית ככלל וכל אדם דתי כפרט, משום קידוש השם או חלילה חילולו, על כן שומה עלינו לדקדק יותר במעשינו ולבדוק אותם לא רק לגופם, אלא גם לפי ההשלכה שלהם על כלל הציבור בישראל. ■

■ עוד בעיתון ■

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

שוויית קיץ
זיפי הזקן מגרדים ומציקים ואני מחפש היתרים... השנה של"ג בעומר חל ביום ראשון, מותר להסתפר ולהתגלח ביום ששי קודם לכן?...
המשך בעמי 2

האומנם רבה המשיך בנשיאת כפיים?
בפרשתנו פרשת אמור (ויקרא כ"א, א') כתוב: אמור אל הכהנים. ונשאלתי מידידי הגאון הנפלא רבי מרדכי ציון שליט"א...
המשך בעמי 4

סיפור לשבת
הדולר
לאמריקה הגיע ג'ו עם אשתו לאחר המלחמה מפולניה. הוא ואשתו נפרדו כשירדו מהרכבת שהובילה אותם למחנה עבודה "אושוויץ"...
המשך בעמי 5

אנחנו והמדינה
בציבור האמוני, ולא רק בדור הצעיר אלא גם בציבור המבוגר שלו, התנהלו בזמנו דיונים וויכוחים איך להתייחס אל המדינה ומוסדותיה...
המשך בעמי 6

שביבים
■ קידוש השם בארץ ישראל
■ חסד התפילה שהושבה ריקם
■ על צדקה וגמילות חסדים
■ לרפואה וישועה
המשך בעמי 7

שו"ת קיץ הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

שאלת בנימין טאוב / תל אביב: שלום כבוד הרב. זיפי הזקן מגרדים ומציקים ואני מחפש היתרים... שמעתי שיש רבנים המחלקים בין תספורת הזקן לתספורת הראש, ומתירים לגלח את זיפי הזקן בימי העומר למי שרגיל להתגלח לעיתים תכופות. כמו כן שמעתי כי יש מתירים ואף מחייבים לעשות כן לכבוד שבת קודש. שאלתי היא האם יש ממש בהיתרים אלו? אם כן, אשמח בהם כמוצא שלל רב...

עוד ברצוני לשאול, השנה של"ג בעומר חל ביום ראשון, מותר להסתפר ולהתגלח ביום ששי קודם לכן?

תשובה: בעבר כבר פרסמתי תשובה מעל גבי בימה חשובה זו[א], והבאתי את הסברות השונות שנאמרו על ידי רבנים חשובים לחלק בין תספורת הראש לגילוח הזקן, וכתבתי את הנראה לעניות דעתי, שאין לסברות אלו עוגנים חזקים בהלכה, וניתן להפריכם.

אולם זאת הסכמתי כי ההיתר להתגלח - למי שרגיל בכך - בערבי שבתות של ימי ספירת העומר (בתוך תקופת ימי האבל) לכבוד שבת, הוא היתר מבוסס שניתן לסמוך עליו למי שזקוק לכך.

אולם כעת, כששבתי ושניתי פרשה זו, חוזר אני בי, וסבור אני כי גם היתר זה אינו מבוסס, ואדרבה ניתן להוכיח שלכל הפחות בתקופת האבל של ימי ספירת העומר, אין 'כבוד שבת' דוחה את איסור הגילוח[ב].

ואבאר פרשה זו: הנה ההיתר להתגלח לכבוד שבת מבוסס על מה שמבואר במשנה במסכת תענית[ג] (ובפירוש המיוחס לרש"י שם) שאם תשעה באב חל להיות ביום ששי (ובזמננו שקביעות החודשים היא על פי הלוח שתיקן הלל - אין זה ייתכן) מותר לכבס בגדים לכבוד שבת קודש, על אף שהכיבוס אסור בשבוע שחל בו בתשעה באב.

רש"י אמנם לא הזכיר שההיתר כולל גם 'תספורת', ואדרבה מכך שהשמיט את עניין ה'תספורת' משמע שרק כיבוס יש להתיר[ד], אבל בתוספות[ה] משמע שההיתר כולל גם תספורת.

גם אם נאמר שההיתר לא כולל תספורת, ביאר המגן אברהם[ו] את החילוק בין 'תספורת' ל'כיבוס', משום שאין אנו רגילים להסתפר בכל שבוע, ומשמע שאילו היו רגילים להסתפר כל שבוע, אז באמת ההיתר 'לכבוד שבת' היה כולל גם תספורת כזו, ובזמננו היום שמצוי מאוד עניין תגלחת הזקן לעיתים תכופות ביותר, יש לומר שגם תספורת זו כלולה בהיתר לכולי עלמא[ז].

עיקרון זה ש'כבוד שבת' יש בכוחו לגבור על דיני האבלות של חורבן בית המקדש, מוזכר בדברי הפוסקים כגון, השולחן ערוך[ח], מגן אברהם[ט], משנה ברורה[י] ועוד.

והנה גם אם נאמר שלמעשה אין אנו נוהגים היתר להתגלח לכבוד שבת בתקופת בין המצרים[יא], מכל מקום בתקופת 'ספירת העומר' שדיני האבלות אינם אלא מנהג שלא מוזכר בתלמודים, יש מקום להקל.

ומשום כך כתבתי בעבר, שאכן מסכים אני שיש 'היתר' מבוסס ומעוגן בדברי הפוסקים לכל הפחות להתגלח ואולי אף להסתפר לכבוד שבת בערבי שבתות שבתקופת ספירת העומר[יב].

אולם לאחר העיון[יג] נראה שאין הדבר כן, ואין 'היתר' להתגלח ולהסתפר לכבוד שבת בשבתות שבין הספירה, וראיה חזקה ישנה לכך מפסיקת השולחן ערוך[יד], שבשנה שחל ל"ד בעומר ביום שבת קודש, או אז מותר להסתפר כבר ביום ו' (אף לבני ספרד שנוהגים איסור תספורת עד ל"ד בעומר בשנה רגילה) לכבוד שבת, ומכלל הן אתה שומע לאו, שבשאר השנים ובשאר השבתות, אין היתר להסתפר לכבוד שבת קודש.

והנה ממה נפשך[טו], אם השולחן ערוך סובר שההיתר של 'כבוד שבת' בהלכות 'בין המצרים' כולל גם היתר תספורת[טז], מדוע לא התיר זאת אף בהלכות ספירת העומר, להסתפר בכל ערב שבת, לכבוד שבת, והתיר רק כשל"ד לעומר חל בשבת? ואם הוא סובר שההיתר הנ"ל שייך רק בכיבוס ולא בתספורת, הרי כבר ביאר המגן אברהם את החילוק בין תספורת לכיבוס, שאין רגילים להסתפר בכל שבוע, אבל פעם בשלושים יום בוודאי רגילים להסתפר[יז], וא"כ מדוע לא התיר השולחן ערוך להסתפר לכבוד שבת לאחר שלושים יום, גם אם ל"ד לא חל בשבת? ועל כורחך לומר שאין 'כבוד שבת' דוחה איסור תספורת, והוא הדין לתגלחת הזקן שגם הוא כלול באיסור 'תספורת'[יח]!

כן יוצא גם מדברי הרמ"א[יט] שהתיר להסתפר לכבוד שבת אם ל"ג בעומר יוצא ביום ראשון, ומבואר שבלאו הכי אין היתר באופן כללי להסתפר 'לכבוד שבת'! אף אם גם עברו 30 ימי אבלות...

ומכוח קושיא זו מוכח שגם ההיתר של 'כבוד שבת' אינו נכון, לפחות לתקופת האבלות של ימי הספירה, ולכן חוזרני בי מהיתר זה[כ]. ועיין עוד בהערה[כא].

אולם זאת עליך לדעת, כאמור לעיל, השנה (תשע"ז) של"ג בעומר חל ביום ראשון, מותר לבני אשכנז להסתפר כבר ביום ששי לכבוד שבת[כב], אולם בני ספרד לא יוכלו להסתפר עד יום ל"ד בבוקר - יום שני.

וזאת נשאר עלינו לברר, לבני אשכנז, האם גם במוצאי שבת - ליל ל"ג בעומר יהיה מותר להתגלח, או שההיתר הוא רק ביום ששי לכבוד שבת, ולאחר השבת האיסור חוזר לתוקפו, עד ל"ג בבוקר - יום ראשון בבוקר, שאז גם בשנה רגילה דיני האבלות פוסקים, ואם תמצי לומר - מותר, מה יהיה הדין למי שלא התגלח בערב שבת לכבוד שבת, האם גם לו יהיה מותר להתגלח במוצאי שבת?

וכדי לענות על שאלות אלו יש להקדים שגם בשנה רגילה נחלקו האחרונים[כג] האם דיני האבלות פוסקים (לבני אשכנז) בל"ג בעומר בבוקר, או כבר בליל ל"ג לעומר, ואם כן, לאלו המתירים באופן כללי להסתפר ולהתגלח בליל ל"ג לעומר, אין שאלה, וכל שאלתנו היא לדעת האוסרים להסתפר ולהתגלח בליל ל"ג לעומר עד הבוקר, מה יהיה הדין בשנה כגון זו שכבר מותר להסתפר ביום ו' לכבוד שבת.

וראיתי שדעת הגאון הרב שלמה זלמן אוירבך זצ"ל[כד] שלשיטה זו אין היתר להסתפר ולהתגלח במוצאי שבת, שכל ההיתר הוא רק ביום ששי לכבוד שבת, אבל במוצאי שבת חוזר האיסור למקומו, עד יום ראשון בבוקר, אך כמדומני שראיתי בשם הגר"נ קרליץ שליט"א שדעתו להתיר, ועיין בהערה[כה].

ובאשר לשאלה השנייה, האם למי שלא ניצל את ההיתר להתגלח בערב שבת, האם יהיה מותר לו להתגלח במוצאי שבת?, הנה לדעת הגרש"ז אין מה להסתפק, שהרי אפילו למי שכן התגלח אין היתר, וכל הספק הוא לדעת המתיר, ובזה נראה לעניות דעתי, שיש

לומר שגם לו מותר להתגלח במוצאי שבת, מאחר ולא מצאנו איסור כל השנה כולה להתגלח במוצאי שבת למי שלא התגלח בערב שבת, ואף שאותו יהודי לא עשה כהוגן, והיה לו להתגלח לכבוד שבת, מכל מקום אחר שלא עשה זאת, אין לנו לגזור גזירת מדעתנו ולאסור עליו את הגילוח במוצאי שבת זו.

עוד יש לנו לברר, האם ההיתר (לבני אשכנז) להסתפר בערב שבת כאשר ל"ג בעומר חל ביום א', הוא נכון גם לפי אלו שנוהגים את ימי האבלות מר"ח אייר עד ג' ימי ההגבלה? ואם תמצי לומר שכן, האם יהיה מותר להם להתגלח שוב גם בל"ג בעומר? ונראה שלפי מה שהתבאר לעיל[כו] שיסוד ההיתר הוא משום ביזיון לשבת שיהיה אסור להסתפר בכניסתה אבל יהיה מותר להסתפר בצאתה[כז], אם כן, הרי שמאחר שגם לפי מנהג זה מותר להסתפר בל"ג בעומר[כח], אם כן יש להתיר משום 'כבוד שבת' גם למנהג זה להסתפר ביום ו'[כט], וכן ביום ל"ג בעומר כמו בכל שנה.

א - ניתן למוצאה כאן:
https://www.dropbox.com/s/jj4u6m6bvsuzlb3/%D7%92%D7%99%D7%9C%D7%95%D7%97%20%D7%91%D7%99%D7%9E%D7%99%20%D7%A1%D7%A4%D7%99%D7%A8%D7%AA%20%D7%94%D7%A2%D7%95%D7%9E%D7%A8%20%D7%95%D7%91%D7%99%D7%9F%20%D7%94%D7%9E%D7%A6%D7%A8%D7%99%D7%9D.docx?dl=0

ב - מלבד ליוצאי תימן שנהגו כן, שהרי בלא"ה הרמב"ם לא הביא כלל את מנהגי האבלות של ספירת העומר.

ג - דף ל"ו עמוד ב'.

ד - וכן דייקו זאת ברש"י רעק"א בתוספותיו על המשנה שם, וכן הנו"ב תנינא יו"ד סימן ר"ג (ע"י"ש ביאורו מהיכן רש"י למד זאת) וזאת דלא כמו המשמעות הפשוטה של המשנה שההיתר כולל גם תספורת, ובהגהות אשרי על הרא"ש סימן ל"ב מבואר להדיא שההיתר לא כולל תספורת, והחילוק בין 'כיבוסי' ל'תספורת' עיין לקמן בשם המגן אברהם, ובשו"ת 'מבשן אשיב' סימן י"ט (עיין לקמן הערה 13 'קישור' לתשובה זו) כתב לבאר החילוק שהתספורת ביום חמישי על אף שהיא לכבוד שבת, מ"מ גורעת היא מתחושת האבל של 'תשעה באב' שהרי ייכנס לתשעה באב עצמו מסופר ומגולח, משא"כ 'כיבוסי' שרק מכבס אבל לא ילבש את הבגדים המכובסים אלא לאחר תשעה באב.

ה - שם דף ל' עמוד א' ד"ה 'ותרוויהו' (ואף שהבית יוסף בסימן תקנ"א דחה דבריו של התוספות וכתב שאין לסמוך על הוראה זו, זה משום שמדובר על היתר להסתפר בתשעה באב עצמו, אבל עכ"פ מבואר מהתוס' שההיתר של 'לכבוד שבת' כולל גם תספורת, וכפשט משמעות המשנה הנ"ל, וכן למד כן מהתוספות בהגהות רעק"א על שו"ע סימן תקנ"א) וכן מבואר בריטב"א ובמאירי שההיתר כולל גם תספורת.

ו - סימן תקנ"א ס"ק י"ד.

ז - וכן מבואר בתשובת החת"ס חלק ב' (יו"ד) סימן שמ"ח, לגבי חתן המתחתן בתוך ל' ימי אבלותו, האם מותר לו להסתפר, וזה לשונו: 'נ"ל עיקר דהמג"א וכל הפוסקים לא מיירי רק מתספורת הראש אבל מתספורת הזקן הנהוג עכשיו ומצער הרבה ומנוול אותן מאוד מזה לא דברו ולא עלה על לבם'. וכן בהגהות החת"ס על השו"ע סימן תקנ"א על המג"א הנ"ל, מבואר שחילק בין שערות הראש לשערות הזקן.

ח - עיין בשולחן ערוך סימן תקנ"א סעיף ד' שגם למ"ד שיש דין 'שבוע שחל בו' כאשר תשעה באב חל בשבת, מכל מקום ביום ה' ויום ו' מותר, ובטור מבואר שהיתר זה מבוסס על דין המשנה 'ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת'. ומפשטות ל' השו"ע משמע שההיתר כולל גם 'תספורת' מכך שלא חילק, וכן משמע מדבריו בבית יוסף שתמה על התוס' שרצו להתיר תספורת ביום תשעה באב עצמו, ולא תמה על עצם היתר התספורת, אלא רק על כך שהוא ביום תשעה באב עצמו, ולא הזכיר כלל את החילוק בין 'כיבוסי' ל'תספורת'.

ט - סימן תקנ"א ס"ק י"ד.

י - שם ס"ק ל"ב, ועיין בביאור הלכה שמאריך לצדד שהיתר זה כולל גם תספורת דלא כמגן אברהם.

יא - שהרי גם רחיצה שהיא 'קלה' יותר מכיבוס ותספורת (שאינה אסורה אלא מטעם מנהג ולא כמו כיבוס ותספורת שהם מדינא דמשנה) נהגו לאסור לכבוד שבת חזון כמבואר בדרכי משה תקנ"א אות ז'.

יב - ובאשר לשבתות שבימי בין המצרים עיין בשו"ת 'מבשן אשיב' סימן כ"ח.

יג - והתעוררתי לדבר לאחר שהחדמן לידי ספר שו"ת 'מבשן אשיב' לרב יהושע שלמה ן דייק שליט"א רבה של רמת מגשימים אשר בגולן, ושם בסימן י"ט עוסק בשאלה זו (גילוח לכבוד שבת בימי הספירה ובין המצרים) ניתן למצוא תשובה זו גם כאן:
http://asif.co.il/download/kitvey-et/zor/zhr%203/zhr%203%202.pdf

יד - סימן תצ"ג סעיף ב'.

טו - קטע זה הוא ציטוט (לא מדוייק) משו"ת 'מבשן אשיב' שם.

טז - וכך לכא' מוכח מפשטות השו"ע בסימן תקנ"א סעיף ד', וכן מוכח מדברי הב"י שדחה את דברי התוס' הנ"ל 'ודבר תימה הוא להתיר לכבס ולספר ביום תשעה באב עצמו', משמע שלעצם זה שההיתר של 'כבוד שבת' כולל גם 'תספורת' הסכים הבית יוסף, ורק תמה על מה שהתיר התוס' לעשות כן ביום תשעה באב עצמו, וכמש"כ לעיל הערה 8.

יז - שהרי איסור תספורת באבל הוא 'שלשים יום' (בשאר קרובים) ומבואר שתקופה של 'שלושים יום' בהם לא מסתפרים נחשבת ביטוי של אבל ושונה זה מהרגיל (אמנם 'שיעור גערה' הוא יותר ארוך) ועיין בשער הציון סימן תקל"א אות א'.

יח - וראיתי במאמר של הרב משה בוצ'קו זי"ל (ראש ישיבת 'עץ חיים' במונטרה, שוויץ, ולאחר מכן כאן בארץ ישראל בירושלים עיה"ק) שגם כן העיר שבהלכות ספירת העומר מבואר בשולחן ערוך שאין היתר להסתפר לכבוד שבת, אלא שהסביר זאת לפי חילוק המגן אברהם הנ"ל שאין רגילים להסתפר בכל שבוע ולכן לא התיר זאת השו"ע אלא רק בל"ד שחל בשבת, אבל בזמננו שרגילים להתגלח בכל יום יש להתיר עכת"ד (את המאמר המלא ניתן למצוא כאן: http://www.hebrewbooks.org/pdfpager.aspx?req=27795&pgnum=82) אולם במחילה, אין דבריו נכונים לענ"ד, שהרי השולחן ערוך התיר בהלכות תשעת הימים לא רק כיבוס אלא גם תספורת כמשמעות שושנו בסימן תקנ"א סעיף ד', וכמו שמשמע בבית יוסף (שכתב שדבר תימה הוא להתיר להסתפר בתשעה באב עצמו, משמע שבשבוע שחל בו אכן מותר להסתפר לכבוד שבת) וא"כ מדוע לא התיר להסתפר אף לכבוד השבתות של ספירת העומר? ועוד אף אם נאמר שהשו"ע סובר כרש"י שההיתר הוא רק לכבס אבל לא להסתפר וכפי חילוקו של המג"א, למה לא התיר להסתפר לכבוד השבת הרביעית בתקופת ספירת העומר שהיא כבר לאחר הרבה זמן שלא הסתפר? וע"כ שבהלכות ספירת העומר אין היתר של 'כבוד שבת'.

יט - סימן תצ"ג שם.

כ - אך באמת יש להבין היאך יכול להיות שהיתר זה של 'לכבוד שבת' תקף בהלכות תשעת הימים בהם איסור התספורת הוא מדינא דמשנה (בשבוע שחל בו) ולא יהיה תקף באבלות של ספירת העומר שאינה אלא מנהג? ובשו"ת 'מבשן אשיב' הנ"ל (סימן י"ט) מבאר מדוע האבלות על תלמידי רבי עקיבא חמורה יותר מהאבלות על חורבן בית המקדש, עיי"ש בדבריו, ומאחר ומסקנה זו מפתיעה ונגד ההיגיון הפשוט, נראה לי להציע כמה כיוונים אחרים ליישוב קושיא זו: א) גם בהלכות תשעת הימים לא הותר להסתפר לכבוד שבת אלא רק באופן שלאחר השבת יהיה מותר להסתפר, שהרי כל המקור להיתר זה הוא מדברי הפירוש המיוחס לרש"י על המשנה בתענית שכתב שאם חל תשעה באב ביום ששי מותר לכבס ביום חמישי לכבוד שבת, ובכה"ג כאשר תשעה באב חל ביום ו', במוצ"ש כבר אין דיני אבלות, והביאור להיתר זה שרק בכה"ג יש ביזיון לשבת שניתן יהיה להסתפר בצאתה ולא בכניסתה וכדלקמן הערה 25, גם התוס' בתענית שם שרצו להתיר להסתפר ביום ה' (או ביום ד' להבנת הב"ח) כאשר תשעה באב חל ביום ה', הוא משום שביום ו' יהיה טורח בהכנות לשבת ולא יסתפרו בו (כמבואר ברש"י תענית דף ט"ו ע"ב ד"ה 'ובחמישי' דאין דרך בני אדם להסתפר ביום ששי מפני הטורח) וממילא יסתפרו במוצ"ש ויהיה ביזיון לשבת, ולפי זה באמת אין הבדל בין האבלות של ספירת העומר לאבלות של בין המצרים ומה שהותר כאן הותר שם, אולם לא משמע כן ממה שפסק השו"ע בסימן תקנ"א סעיף ד' שאף לפי מי שסובר שיש דין 'שבוע שחל בו' כאשר תשעה באב חל בשבת, מותר להסתפר ביום ה' וביום ו', אע"פ שבמוצאי שבת יחול תשעה באב ולא יהיה מותר להסתפר אלא עד יום שני, ובכל זאת התיר השו"ע, אלא"כ נאמר שגם בכה"ג שיהיה מותר להסתפר סמוך לצאת השבת ולאו דווקא ממש ביציאתה, יש בכך ביזיון לשבת (וא"כ היה צריך השו"ע להתיר בספירת העומר גם כאשר ל"ד חל ביום ראשון אך לפי הלוח ל"ד אינו יכול לחול ביום ראשון שהרי לא בד"ו פסח) או שנאמר שגם לדעה הסוברת שאם ת"ב חל בשבת יש לשבוע שלפניו דין שבוע שחל בו אין זה מעיקר הדין אלא בגדר 'חומרא' ולכן הקלו לכבוד שבת אף שבמוצאי שבת עדיין דיני האבלות בתוקפם, אולם מהדרכי משה (אות ז') משמע לא כך שבתחילה כתב שלכאורה יש להתיר רחיצה בערב שבת חזון שאם כיבוס התירו ק"ו רחיצה, אלא שכתב שנהגו לאסור אפי' ברחיצה, ואם כדברנו קל וחומר פריכא הוא, שכיבוס התירו רק בכה"ג שמותר יהיה לכבס במוצ"ש משא"כ רחיצה לכבוד שבת חזון שלאחר צאת השבת איסור הרחיצה עדיין בעינו עומד, וכן מדברי המג"א שם ס"ק י"ד שלמד מדברי הרמ"א שניתן לכבס לכבוד שבת משמע שדן באופן כללי שניתן לכבס בתשעת הימים לכבוד שבת אף באופן שלאחר השבת דיני האבלות ממשיכים (שהרי לא שייך בזמננו שת"ב יחול ביום ו') וכן לא משמע כן מדברי הב"ח שהתיר ליוצא לדרך למרחקים בשבוע שחל בו ת"ב לכבס לו בגדי פשתן לכבוד שבת אפילו לכמה שבתות, וצ"ע ב) כל ההיתר 'לכבוד שבת' הוא רק כאשר השבת עצמה היא כבר מחוץ לאבלות, אבל כאשר השבת עצמה היא בתוך ימי האבל אין להתיר את מנהגי האבל, ולכן בתשעת הימים לא התירו אלא כאשר תשעה באב חל ביום ו' או יום ה' (לדעת התוס') ולכן גם בספירת העומר לא התירו אלא כאשר ל"ד חל בשבת, אולם גם על זה קשה א"כ היאך השו"ע התיר כאשר ת"ב חל בשבת (למ"ד שיש שבוע שחל בו) אלא"כ נאמר כדלעיל שגם למ"ד זה אין זו אלא חומרא, ולא מעיקר הדין, אך עדיין קשה היאך התיר הרמ"א להסתפר ביום ו' כאשר ל"ג יוצא ביום ראשון, וכן קשה מהדרכי משה והמג"א דלעיל. ג) השו"ע בהלכות תשעת הימים נקט כמו רש"י שאין ההיתר כולל אלא איסור כיבוס ולא איסור תספורת, ולא משום חילוקו של המגן אברהם, אלא עפ"י החילוק לעיל הערה 3, ולכן לא התיר תספורת לכבוד שבת גם בימי ספירת העומר, אך גם זה דחוק מאחר ובשו"ע ובבית יוסף משמע שדעתו כתוס' שההיתר כולל גם תספורת כמבואר לעיל בהערה 8, סוף דבר, הקושיא יותר טובה מכל התירוצים הנ"ל, וה' יאיר עינינו בתורתנו הקדושה.

כא - בספר 'רץ כצבי' לרב צבי רייזמן שליט"א 'במעגלי השנה' ב', סימן י"ד כותב וז"ל: 'וכן סיפר לי ידידי חיים בנימין יצחק גליק, כי בישיבת חפץ חיים בניו יורק, נהגו הבחורים שהתגלחו בכל יום, להתגלח לכבוד שבת בימי ספירת העומר. והוא הוסיף, כי גם אביו ז"ל שהיה מתלמידי הישיבה בפרעשבורג, בראשות הדעת סופר, היה נוהג להתגלח לכבוד שבת בימי הספירה ובימי בין המצרים, על פי הוראת החתם סופר, יחד עם זאת, אביו הוסיף, כי 'היתר' זה לא היה לבחורים בישיבה, אלא לבעלי בתים העושים לפרנסתם בלבד. עדות דומה סיפר לי ידידי הרב יעקב זילברליכט בשם מו"ר רבי שמחה זיסל ברוידא, ראש ישיבת חברון שאמר בשיחה בישיבה, כי היום חושבים שהעיקר זה לא להסתפר בספירה, ולא יודעים שבזמנו נהגו הבחורים בישיבה בעיר חברון, להסתפר בימי ספירת העומר כל ערב שבת, ע"פ דברי המג"א הנ"ל 'וכתב בהגהות אשרי דתספורת אסור אפילו לכבוד שבת, וג"ל הטעם כיון דבלאו הכי אין רגילים לספר בכל שבוע' ועל זמך זה דייקו בחורי הישיבה בחברון (ופשוט שהדבר נעשה ע"פ רבותיהם ובראשם הסבא מסלבדוקה זצ"ל) כי מי שנוהג להסתפר בכל ערב שבת, רשאי להסתפר גם בערב שבת בתשעת הימים. ואם בתשעת הימים נהגו כן, כל שכן בימי ספירת העומר' עכ"ל, ולאמור לעיל חילוק גדול יש בין ימי בין המצרים לימי ספירת העומר ואין לנו אלא מה שמבואר בשולחן ערוך, ואין לנו אפשרות להתיר על סמך עדויות עמומות, ואין ללמוד מימי בין המצרים לימי ספירת העומר.

כב - כמבואר ברמ"א שם.

כג - הנה ברמ"א כתוב 'ואין להסתפר עד ל"ג בעצמו ולא מבערב' ובכשטות כוונתו שההיתר הוא רק מהבוקר ולא מליל ל"ג בעומר, אמנם ב'מור וקציעה' הבין כוונת הרמ"א לאפוקי מיום ל"ב (כמו ערב שבת שהכוונה ליום ששי) אבל בליל ל"ג ניתן כבר להסתפר, ועיין במ"ב סימן תצ"ג ס"ק י' וי"א שמביא את ההבנות השונות.

כד - הליכות שלמה הלכות ספירת העומר פרק י"א דבר הלכה אות ל"א.

כה - בשו"ת 'מבשן אשיב' הנ"ל סימן כ' מבאר סברת היתר השו"ע להתיר את התספורת כאשר ל"ד חל בשבת (שלכא' ממ"נ אם 'כבוד שבת' גובר על מנהגי האבלות, א"כ נתיר בכל שבתות הספירה, ואם אינו גובר אז מדוע בשבת זו כן מותר? וכפי שתמה בספר 'לקט יושר' (אורח חיים עמ' צ"ז עניין ג') תלמיד התה"ד, וז"ל: 'מאי שנא זה השבת משאר שבת בעומר') אלא צריך לומר שכאשר אנו לא מתירים להסתפר לכבוד שבת, אבל במוצאי שבת כבר מותר להסתפר, בכה"ג יש ביזיון לשבת שלא הסתפרו בכניסתה אבל כן מסתפרים ביציאתה, משא"כ כאשר איסור התספורת ממשיך גם לאחר השבת אין בכך פגיעה בכבוד השבת, ולכן התיר השו"ע להסתפר ביום ו' כאשר ל"ד חל בשבת, אלא שלפ"ז התקשה מדוע א"כ התיר הרמ"א להסתפר ביום ו' כאשר ל"ג חל ביום ראשון, הרי לא יוכלו להסתפר בצאתה, אלא רק ביום ראשון בבוקר, ולכן רצה לומר שמכאן מוכח שהרמ"א ס"ל שכבר בליל ל"ג לעומר פוסקים דיני האבלות, ואף הוכיח כן מל' הרמ"א 'ואין להסתפר ל"ג בעצמו' ולא כתב כל' השו"ע 'ואין להסתפר עד יום ל"ד בבוקר' עכת"ד, ולפ"ז יוצא שכל ההיתר להסתפר ביום ו' לכבוד שבת כאשר ל"ג בעומר יוצא ביום א' הוא משום שבמוצ"ש (ליל ל"ג בעומר) מותר להסתפר, ולכן פסיקה האומרת שמותר להסתפר ביום ו' ואסור להסתפר במוצ"ש, היא 'תרתי דסתרי' לפי מהלך זה, אלא"כ נאמר שגם בכה"ג שאסור להסתפר במוצ"ש אבל מותר להסתפר בבוקר יום א' נחשב זה ביזיון לשבת, וע"ע לעיל הערה 20 וצ"ע.

כו - הערה 25.

כז - ועיין בלבוש סימן תצ"ג סעיף ב' שכתב 'ואם חל ל"ג ביום א' שאין הגויים מספרים משום חגא שלהם יכולין אז להסתפר ביום ו' שלפניו, שכיוון שנחלקו בו רבוותא והוא אבלות ישנה קיי"ל כדברי המקל', והנה אם אכן יסוד ההיתר הוא משום שיהיה מותר להסתפר בצאתה ולא בכניסתה, א"כ אדרבה זה שא"א להסתפר ביום א' הוא סיבה להחמיר ולא להקל שהרי לא יהיה ביזיון לשבת, וצ"ע, ובחכמת שלמה למהר"ש קלוגר, למד שיסוד ההיתר (להסתפר ביום ו' כשל"ג חל ביום א') הוא משום כבוד שבת הבאה, עיין שם בדבריו, וצ"ע, ועיין שו"ת משנה הלכות חלק ד' סימן ע"ג איך שמיישב את דברי הלבוש והחכמת שלמה ביחד, אך גם הוא כתב שכל זה הוא דוחק, ולא כמשמעות הפשוטה בדברי השו"ע והרמ"א שההיתר הוא משום כבוד השבת הנוכחית, ומה שתמה בספר 'לקט יושר' מאי שנא שבת זו משאר השבתות, הוא כמש"כ לעיל שיהיה מותר להסתפר בצאתה ולא בכניסתה.

כח - ועיין במשנה ברורה מהדורת 'דרשו' סימן תצ"ג הערה 22 בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל והגר"ח קנייבסקי שליט"א, שלמנהג זה מותר להסתפר כבר בליל ל"ג בעומר, וא"כ אדרבה יסוד ההיתר יותר חזק שהרי יהיה מותר להסתפר מיד בצאתה, משא"כ לפי המנהג לנהוג את ימי האבלות מפסח עד ל"ג בעומר שאז יש הנוקטים שההיתר הוא מל"ג בעומר בבוקר, ועיין לעיל הערה 25.

כט - ועיין במשנה ברורה מהדורת 'דרשו' הערה 28 מח' פוסקי זמננו, אם ג' סיון חל ביום א' אם מותר להתגלח כבר ביום ו' קודם לכן, לאלו הנוהגים איסור מר"ח אייר עד ג' סיון.

האומנם רבה המשיך בנשיאת כפיים?

/ הרה"ג רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א*

בפרשתנו פרשת אמור (ויקרא כ"א, א') כתוב: אמור אל הכהנים. ונשאלתי מידידי הגאון הנפלא רבי מרדכי ציון שליט"א, מח"ס "השואל", שהנה מסופר בגמרא מגילה (ז' ע"ב) שרבה ורבי זירא סעדו יחדיו סעודת פורים. השתכרו. קם רבה ושחט את רבי זירא. למחרת, ביקש עליו רבה רחמים והקימו לתחייה. בחלוף שנה הציע לו רבה לבוא אליו ולערוך גם הפעם ביחד את סעודת הפורים. סירב רבי זירא ואמר: לא בכל שעה ועת מתרחשים ניסים. והנה כתוב בגמרא ראש השנה (י"ח ע"א) שרבה נולד למשפחת כהנים המיוחסים אחר עלי הכהן (עיין רש"י ותוס' שם). ויש לעיין אחרי שרבה שחט את רבי זירא, האם היה מותר לו לישא כפיים, כי הרי ההורג אדם, אינו נושא כפיו, (שו"ע או"ח קכ"ח, ל"ה), או אפשר לומר שעשה תשובה בזה שהחייה אותו חזרה, (ולפי הרמ"א שם, מהני תשובה)? ע"כ שאלתו של הגר"מ ציון שליט"א.

א) הנה יש לחקור למה כהן שהרג הנפש, פסול לנשיאת כפיים, האם "עצם הפעולה" שהרג הנפש, פוסלו לנשיאת כפיים, או "התוצאה" שהרג הנפש, פוסלו לנשיאת כפיים. והנה כאן מ"התוצאה" שהרג הנפש, לא נפסל, שהרי החזיר את רבי זירא לתחיה, אולם אם הולכים לפי "עצם הפעולה", שהרג הנפש, היה צריך להיות פסול לנשיאת כפיים.

ב) אולם כאן יש עוד צד להכשירו לנשיאת כפיים, שהרי כתוב בשו"ע או"ח (סימן תרצ"ה, סעיף ב') שיש אומרים שאם אחד הזיק את חבירו "מכח שמחת פורים", פטור מלשלם, ע"כ. ואע"פ שכתב שם במשנה ברורה (ס"ק י"ג) בשם הב"ח, שבהיזק גדול אינו פטור. וע"ש לגבי היזק בגוף, ע"ש. מכל מקום לענין נשיאת כפיים, יש לצרף סברא זו לפטור אותו, שיוכל כן להמשיך ולעשות נשיאת כפיים, ודו"ק בזה היטב בס"ד.

ג) וכן יש עוד סברא אולי להתיר לו נשיאת כפיים, שהנה כהן ההורג נפש "מדעת" פסול לנשיאת כפיים, אולם כשהרג בשכרות שהיה "בלי דעת כלל", ובפרט שהשכרות התחיל עכ"פ בהיתר משמחת פורים, אולי לא נפסל לנשיאת כפיים. ויש לפלפל הרבה בכל זה. ובפרט בנידון זה שכהן שהרג בשכרות, יוכל להמשיך בנשיאת כפיים, כי צריך ראיה חזקה לזה, ודו"ק היטב בזה בס"ד.

*מח"ס "גם אני אודך" ו"פרדס יוסף החדש" על המועדים

בסוד שיח
כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

סיפור לשבת

הדולר

/ הרה"ח ר' יצחק ברבר הי"ו

סיפור זה שמעתי מהאדמו"ר מטאלנא שליט"א מאשדוד לאחר ברכת האילנות
ב"סעודת לחיים" שנערכה אצל הרב ברוך הגר שליט"א

לאמריקה הגיע ג'ו עם אשתו לאחר המלחמה מפולניה. הוא ואשתו נפרדו כשירדו מהרכבת שהובילה אותם למחנה עבודה "אושוויץ" הידוע לשמצה. גברים צעדו ימינה לעבר הרכבת שהביאה אותם למחנה עבודה שהוקם על אם הדרך,ולשם צעד ג'ו. אשתו לעומת זה צעדה שמאלה לאגף נשים עובדות ושובצה באחד ממפעלי התעשייה שעבדו עבור הצבא הגרמני. שניהם יחד שתו מכוס התרעלה עד תום. אומנם שרדו את המלחמה אך יצאו ממנה מוכים וחבולים בעיקר נפשית. הם ביקשו לפתוח דף חדש במקום חדש. וכך חודשים ספורים אחר המלחמה היגר הזוג לאמריקה, בניסיון לשכוח כליל את חלום הבלהות אותו חוו בשנות המלחמה. הם בחרו לגור בכוונה תחילה באזור ששם לא היו יהודים כלל, ולא רצו לזכור את המחיר שהם שלמו בחייהם על היותם יהודים. בן יחיד נולד להם על אדמת אמריקה החופשית. ג'יימס קראו לו והוא כלל לא ידע כי הוא יהודי. הוריו ברחו מכל זהות יהודית, ואף ברית מילה לא עשו לו. ניתוק מוחלט מכל סממן שמצביע על יהדות.

חלפו שנים, ג'יימס גדל, והצטיין בלימודיו. הוריו רוו ממנו נחת. בסיימו את האוניברסיטה הפך ג'יימס לאיש עסקים מצליח, הוא נשא לאישה את בת אחד החברים של הוריו, שגם היו פליטי שואה, וכעבור שנה נולד להם בן והשם שניתן לו היה צ'יקו. הוריו גידלו אותו כאמריקאי לכל דבר, וכשם שהם העלימו את מוצאם האמיתי, אף הוא לא ידע מאומה ממוצאו היהודי. אלא שהבן צ'יקו מרדן היה, הוא נסחף למיסטיקה ורוחניות, ובאחד מחיפושיו אחר משמעות רוחנית, פגש ביהודי חסיד חב"ד עימו התיידד, ולאחר ששמע על עברו ייעץ לו לבדוק היטב את מוצאו. ואכן, צ'יקו ישב אצל סבו ג'ו ולא נתן לו מנוח ובנחרצות ביקשו לגלות לו את שורשיו. לבסוף נשבר הסב ונאלץ להודות כי אכן מוצאו ממשפחה יהודית שורשית חסידית,ששמרה על כל כללי היהדות. הוא נימק לנכדו כי ניתק כל קשר עם העבר מאי רצון להגיע שוב להיכן שהגיע עקב היותו יהודי. לא קל היה לצ'יקו לעכל זאת, אך החליט כצעד ראשון שעליו ללמוד "יהודי מהו?" למורת רוחם של הוריו וסבו, עזב את הלימודים ונרשם לישיבה לבעלי תשובה "מתחילים" כדי להתחקות על עברו. כל השכנועים והלחצים שהפעילו הוריו וסבו שיסיים את לימודיו ולאחר מכן יפנה לישיבה, נפלו על אוזניים ערלות. בן 18 היה צ'יקו כשנרשם לישיבה של בעלי תשובה וכמובן כצעד ראשון נערכה לו ברית מילה כדין ונקרא שמו בישראל יצחק. כשנודע לאב על כך, כעסו גבר והוא החליט לנתק כל קשר עם בנו המרדן והסתגר בתוך עצמו.

שנים חלפו,יצחק עשה חיל בלימודיו, ועבר ללמוד בישיבת תומכי תמימים של חב"ד בניו יורק. הזמן עשה את שלו והאב הבין שטעה בדרכו. געגועיו לבנו היחיד גאו, והוא חיפש דרך איך לחדש את הקשר עם בנו. בדיוק אז התארס יצחק עם בעלת תשובה. הוא החליט ליידע את הוריו, לשוב לביתו ולנסות לפייסם ולהשלים עם כולם. הוא הודיע להם על בואו ביום מסוים, בתקווה שיכבדו את מה שעשה. ההתרגשות הייתה עצומה. הסב ג'ו והסבתא, וכמובן הוריו, שהיה בנם יחידם, לא עצרו בעד דמעותיהם, בראותם לפניהם בחור חסידי עם זקן קטן העוטף את סנטרו, ציציותיו נעות משני צידיו, פניו מאירות, עיניו בורקות, ואושר ניבט מכל תנועותיו. הם נפלו על צווארו ובכו,ואולי אף שמחו בסתר ליבם על הדרך בה הלך. הוא פתח קצוות אותם סגרו הם.

בהתקרב יום החתונה הבטיח האב ג'יימס לבנו, כי ייתן לו מתנה יקרה לחתונתו, ואין לו ספק כי הוא ישמח בזה מאד מאד. יום החתונה הגיע. האב ג'יימס רעד כולו מהתרגשות וביקש לפני החופה לומר מספר מילים. קהל המוזמנים שהיו ברובם מקהילת חסידי חב"ד, צעירים ומבוגרים שבאו להשתתף בשמחתו השתתקו ודממה השתררה באולם. "בני היחיד והיקר", אמר האב בקול רועד, "במעמד זה לפני כולם מבקש אני סליחה ומחילה מהתנהגותי כלפיך על ששינית את דרכך בחיים. טעיתי..." הדמעות חנקו את גרונו, אך הוא ביקש להמשיך, "הבטחתי לתת לך מתנה יקרה לכבוד חתונתך, מתנה זו היא אות ועדות כי טעיתי בדרכי, גם אני רוצה לשוב ולחיות כיהודי ועל כן לכבודך הבאתי מוהל וערכתי לעצמי ברית מילה כדת וכדין. זו המתנה שלי לך בני היקר, עתה אוכל להתחבר בחזרה אל השרשרת הארוכה של העם היהודי אשר נותקה ..."

מחיאות כפיים סוערות נשמעו מכל המוזמנים הנרגשים, האב התיישב, ומישהו טרח להגיש לו כוס מים כדי להרגיעו. ואז אירע באולם דבר מדהים. אל האב ניגש יהודי חסידי שורשי, שעיניו דמעו ממתנת האב לבנו, ובמעמד כולם אמר לאב "נושא אני עימי דבר שהוא יקר לי מכל, זה שטר של דולר שקיבלתי מידיו הק' של הרבי זצוק"ל זיע"א. דבריך המרגשים גרמו לי כיהודי חסידי התרגשות ושמחה עצומה, וכהוקרה לדבריך נותן אני לך את היקר לי מכל את ה"דולר". הוא שלף מכיסו את הדולר שהיה עטוף בנייר חלק, ומסרו בהתרגשות לאב הנרגש. ברגע שלקח האב את השטר, החווירו פניו. עיניו

המשך בעמוד הבא...

נעצמו והוא נפל מהכסא והתעלף... ההמולה הייתה גדולה. אחד עיסה את רקותיו, שני הגביה את רגליו, ואט אט חזר לעצמו. משחזר להכרתו המלאה, הוא נשאל: "מה קרה לך כשקיבלת את הדולר?" והאב השיב "הקשיבו למה שנזכרתי זה עתה. לפני כשלושים שנה לערך צעדתי עם ארבעה מחבריי לטיול ברחבי ניו יורק. לפתע הגענו למקום בו היה תור ענק של אנשים.שאלנו לפשר הדבר ונאמר לנו שבסוף התור עומד ראביי זקן ומחלק דולר לכל אחד. צחקנו. עשינו חשבון מהיר, כולנו יחד זה חמישה דולר, מה רע? נעמדנו בתור שאט אט הלך והתקצר. כשהגיע תורנו הושיט הראביי דולר לכל אחד מחבריי. כשנעמדתי מולו הושיט לי גם דולר, אך כשהושטתי ידי לקחת את השטר, הוא הביט בי בעיניים חודרות ושאל "אתה מהולז?" השבתי: "לא". הוא משך בחזרה את השטר ואמר לי "כשתהיה מהול אשלח לך דולר..."

אנחנו והמדינה

/ הרב יעקב הלוי פילבר

בציבור האמוני, ולא רק בדור הצעיר אלא גם בציבור המבוגר שלו, התנהלו בזמנו דיונים וויכוחים איך להתייחס אל המדינה ומוסדותיה, במיוחד לאחר שכל מערכות השלטון: הממשלה, הכנסת, המשפט, הצבא, המשטרה ועוד, חברו כולם לנשל אלפי יהודים ישרי דרך, אנשי אמונה ועמל, שהקימו בגוש קטיף בשליחות המדינה את ביתם, ולפתע באטימות ונחישות גורשו מנחלתם והרסו את ביתם. וכתום הסערה טרם הספיקו לאסוף את השברים, החלו במחנה הנרדפים הרהורים וערעורים בקול רם האם זאת עדיין המדינה שלי, האם, אחרי הפניית הגב בצורה כל כך אכזרית של מוסדות השלטון, עלינו לשמור להם אימונים? אלא שאת השאלה הזו לכאורה היינו צריכים לשאול לא מהיום אלא כבר מאז קום המדינה, מאז שגזזו לילדי תימן את הפאות וכדומה, כבר מאז יש מקום לשאלה: הזוהי מדינת ישראל, "יסוד כסא ה' בעולם"? אלא שבשאלה הזו יש ערבוב של שני מרכיבים שאת ההבדל בינם הטיב לנסח מו"ר הרצי"ה וכך היה אומר (בימים שהיה ויכוח על גידול חזירים במדינה): "המדינה של הקב"ה והחזירים של בן גוריון". וכוונתו שבגלל החזירים אין לבעוט במדינה.

כשאנו דנים בענין המדינה עלינו לשאול מדינה מן התורה מנין? את התשובה אנו מקבלים בדברי הרמב"ן המגדיר את מצוות ישוב הארץ בשני מרכיבים: "שלא נניחנה ביד זולתנו מן האומות או לשממה",שני המרכיבים הללו הם: א. ריבונות יהודית בארץ ישראל, ב. ישובה, ושני המרכיבים הללו הם "המדינה". יתרה מזו לפי כמה דעות אי אפשר לקיים את מצוות ישוב הארץ ללא מדינה בשלטון יהודי, [והם הרב יהושע מקוטנא בספרו "ישועות מלכו" (יורה דעה סו) ורבי צדוק הכהן מלובלין בספרו "דברי סופרים" (אות יד)] כי לדעתם גם אם יושבים יהודים בארץ ישראל אך תחת שלטון גויים הם אינם מקיימים מצוות ישוב הארץ, כי את המצווה מקיימים רק בריבונות יהודית על ארצו,. כך שלפי דבריהם רק בה' אייר תש"ח עם הקמת המדינה חידש העם היהודי את מצוות ישוב הארץ. וזהו החידוש של יום העצמאות.

באמירה "המדינה של הקב"ה" אנו אומרים שהמדינה אינה רכושה של קבוצה זו או אחרת בעם ישראל, גם אינה של דור מסוים, אלא היא של עם ישראל כולו לדורותיו, היא חלום הדורות שאליה כספו היהודים כשאמרו: "לשנה הבאה בירושלים הבנויה". וגם אם יש פגמים במדינה, ולצערנו יש הרבה פגמים, יש להתייחס אל המדינה כמו שאנו מתייחסים אל ה"תורה", שהרי אין לך דבר שאנו משייכים אותו לקב"ה כמו התורה, שאנו קוראים לה "תורה ה' תמימה", ועל התורה נאמר: "כי ישרים דרכי ה', וצדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם". האם יעלה על הדעת שבגלל כמה פושעים שנכשלים בתורה אנחנו נהיה "ברוגז" עם התורה. כך גם לגבי המדינה, האם בגלל מערכות שלטוניות של ממשלה זו או אחרת הנוהגות שלא כהלכה, האם בגלל זה ניתן גט למדינה?

במסכת ברכות (י, א) מסופר שהנביא ישעיה הוכיח את המלך חזקיה על שאינו מקיים "מצוות פרייה ורבייה", השיב לו חזקיה כי נאמר לו ברוח הקודש שיהיו לו בנים רשעים, ועל כך אמר לו הנביא: [תלמוד בבלי מסכת ברכות דף י עמוד א] בהדי כבשי דרחמנא למה לך? מאי דמפקדת איבעי לך למעבד, ומה דניחא קמיה קודשא בריך הוא - לעביד. (בסודותיו של הקב"ה למה לך, אתה תעשה מה שנצטווית והקב"ה יעשה הטוב בעיניו). ומסביר הראי"ה קוק (בספרו עין איה שם) שחזקיה כמלך רואה את הדברים כאן ועכשיו, ובהבחנה הזו חשש חזקיה שהבן הרשע שייוולד לו, כשיתמנה אחריו למלך, הוא יהיה אסון לעם ישראל, וחזקיה אינו מוכן להיות שותף לכך ולכן נמנה מלשאת אשה וללדת ילדים. ואילו הנביא שרואה את הדברים לא במבט של דור אחד אלא במבט של נצח אומר למלך: מלכות בית דוד דומה לשלשלת המורכבת מחוליות חוליות, שאם אתה מחסיר אחת מהן אז תתפרק כל השלשלת, וגם אם עכשיו יש חסרון של דור אחד מהו דור אחד בנצח, על כן כדאי לסבול דור אחד של מלך רשע ובלבד לשמר את רציפות המלכות. כך אפשר לומר גם כלפי "מדינת ישראל", כדאי לסבול קדנציה שלטונית אחת ועוד אחת ובלבד לשמר את רציפות הריבונות של העם היהודי בארץ ישראל. וזה כוונת דברי מו"ר הרב צבי יהודה כשאמר: "המדינה של הקב"ה והחזירים הם של בן גוריון", ויש להפריד בין החזירים למדינה.

שביבים / שאול שיף

קידוש השם בארץ ישראל
/ מאת הרב תומר אנגלסמן

הרמב״ם בספר המצות, מצווה ט׳, מנה את המצווה של קידוש השם! מצווה זאת למד מהפסוק:״ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל אני ה׳ מקדשכם״ (ויקרא כ״ב, ל״ב). והסביר הרמב״ם שיש לנו ציווי לפרסם את האמונה האמתית בעולם ושלא נפחד אפילו אם נאלץ למסור בשביל כך את חיינו!

בתקופת השואה החליט הרב מנחם זמבה הי״ד לתמוך במרד גטו ורשה. מתוך עדות של הרב הלל זיידמן (מתוך הספר ׳מרד גטו ורשה התאבדות או קידוש השם׳ מאת הרב יחזקאל ליכטנשטיין). הרב זמבה אפילו התבטא שיש במרד קידוש השם, כי פעם רצו הגויים להעבירנו על דתנו, ואז מצוות קידוש השם הייתה שלא לעבור לדת שלהם ואפילו להיות מוכנים להיהרג בשביל כך, אך כיום כשרוצים להשמידנו, הרי קידוש השם הוא להילחם ולהשתדל לחיות!

ועדיין בתקופה שבה היינו בגלות אפילו שנאבקנו כדי לחיות כמו במרד גטו ורשה ואף בכל מצב של חיי שגרה בגלות, עדיין היה בכך חילול השם כי היינו נחשבים למתים! באיזה סוג של מוות מדובר? המוות היה שלא היינו נחשבים לעם כי עם ללא ארץ נחשב לכלום בעיני העמים בעולם.

חשבתי שהדבר מפורש בפסוק הבא, אחרי מצוות קידוש השם, שלאחר שאנחנו קידשנו עצמנו, ה׳ מקדש אותנו. וזאת כיצד? ״המוציא אתכם מארץ מצריים״ שזהו קידוש השם מושלם גם לעתיד לבוא, שה׳ יעזור לנו לצאת מהגלות! וכך גם אומר ה׳ ליחזקאל בפרק ל״ו שכאשר עם ישראל בגלות בין הגויים הרי זה חילול השם: ״ויחללו את שם קדשי באמר להם (כאשר הגויים אומרים לישראל) עם ד׳ אלה ומארצו יצאו!״. והמדרש מפרש את דברי הגויים: ׳הנה העם של ה׳! והם יצאו מארץ ישראל כי, כביכול, לא יכול ה׳ להצילם!״ וזהו חילול השם נורא!

בכל שנה הולך קידוש השם ומתרבה בתקומת עם ישראל ומדינת ישראל. יש מדרגות בקידוש השם: יש קידוש השם בצנעה, ליחיד. יש קידוש השם שיחיד עושה ברבים, בפרהסיה, בעשרה. ויש קידוש השם כלל ישראלי. תקומתה של מדינת ישראל היא קידוש השם כלל ישראלי. מציאות עם ישראל בחוץ לארץ, בגלות, היא חילול השם, וחזרת עם ישראל לארץ ישראל הרי היא קידוש השם.

חסד התפילה שהושבה ריקם

רבי נפתלי חיים אדלר זצ״ל, נכלא בימי הזעם בבית הסוהר. שני מבנים נבנו לשימוש האסירים, ועמדו זה בסמוך לחברו. האחד איכלס פושעים והשני היה מלא בשבויי מלחמה. מטבע הדברים השהות במחיצתם של פושעים הייתה קשה ומאיימת, ואילו הכליאה בחברתם של שבויי מלחמה נראתה כרע במיעוטו, ואף יחס הסוהרים לשבויים היה מכבד יותר, והיה עדיף עשרת מונים על פני היחס ליחידת הפושעים. הרב אדלר, שהושם במבנה של הפושעים, בכה, התחנן ואף הפציר בדמעות שליש, שיחוסו עליו ממרומים והוא יועבר לבית הסוהר השני ליחידת השבויים, שם היו לו בנוסף לכל גם סיכויי הצלה גבוהים יותר. אולם, תפילתו הושבה ריקם... הוא חש כי שערי שמיים נסגרו בעדו, תפילותיו ובכיותיו נותרו תלויות באוויר העולם. הוא הרגיש שמהשמיים מונעים בעדו אפשרות מעבר, שכן, כל השתדלויותיו שעשה, הוכתרו בכישלון מוחלט. לאחר שהסתיימה המלחמה נודע לו החסד העצום שנעשה עמו בכך שתפילותיו לא נענו: מבנה בית הסוהר השני, שבו היו שבויי המלחמה, הופצץ ונהרס כליל וכל השבויים נקברו תחת הריסותיו!. הפצצה זו הייתה למעשה טעות, של מטוס קרב השייך לבעלות הברית, וכך קיבל את חייו במתנה. ייתכן שאדם יתפלל ויפציר ויתחנן לבוראו, אך למרות הכל בקשתו לא תתממש, אולם אינו יודע כי בכך - שבקשתו לא נענתהי זוהי התגשמות בקשתו להצלה!

[״שביל הזהב״]

על צדקה וגמילות חסדים

כתב הבית הלוי [ב-ד׳ אייר חל יום ההילולא שלו] סוף ח״ג דרוש הראשון, דרוש לצדקה. [כנודע שביתו של הבית הלוי היה פתוח לרווחה לכל דורש, וכל היולדות שבעיר היו באות לשהות בביתו להתרפאות. עד כדי כך שלבנו רי וועלוול, לא הייתה לו מיטה לישון בבית אביו, מרוב אורחים שבאו לביתו הפתוח], דהנה היקשה המהרשי״א, בי״ב דף יא על המשנה ׳אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעוה״ז והקרן קיימת לו לעוה״ב, והלא בדרך כלל ׳שכר מצוה בהאי עלמא ליכאי מלבד מצוות יחידות שמשלמים שכר גם בהאי עלמא, ואחד מהם הוא גמילות חסדים. וקשה מדוע לא כתוב גם ׳צדקה׳. והלא מעשה במונבז המלך שבזבז אוצרותיו לצדקה, ואמר ׳אבותי גנזו דבר שאינו עושה פירות ואני גנזתי בדבר שעושה פירות, שנאמר אמרו לצדיק כי טוב כי פרי מעלליכם יאכלו. הרי שגם מצות צדקה יש לה פירות בעוה״ז, וא״כ מדוע לא נכללה גם מצות הצדקה שם במשנה? ותירץ המהרשי״א, שהצדקה הוא בכלל גמילות חסדים. והיקשה בית הלוי דבגמי סוכה דף מט למדנו, שגמילות חסדים עדיף ממעלת הצדקה. וא״כ, בשלמא אם היה כתוב צדקה, היינו אומרים שגם גמ״ח נכלל בה, אך כיון שכתוב גמ״ח האיך נלמד על הצדקה שפירותיהן בעוה״ז, וא״כ הדרא קושיית המהרשי״א: מדוע לא כתובה מצות הצדקה ברשימת המשנה?

וביאר הבית הלוי חידוש נפלא ע״פ דברי הגמי במסכת סוכה מט: ׳אמר רבי אלעזר אין צדקה משתלמת אלא לפי חסד שבה שנאמר זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסדי. ורש״י פי׳ ׳לפי חסד שבהי הנתינה עצמה היא הצדקה, והחסד שבה שמוליכה לבית העני, או שטורח ונותן לבו ודעתו לטובת העני. ומשמע לכאו׳ דעל עיקר הנתינה אינו מקבל שכר אלא על החסד שבה משתלמת. אע״פ שהקב״ה משלם בוודאי שכר על כל מעשה טוב, אלא שלגבי תשלום בעוה״ז שאמרו בגמי ב״ב שבצדקה יש פירות בעוה״ז, זה רק על החסד שבצדקה, ולכן במשנה בפאה כתוב רק גמילות חסדים, שעליה הקרן קיימת בעוה״ז, ומש״כ שגם על צדקה הוא

רק על החסד שבה. על מעשה החסד שנילווה למצוות הצדקה.

[מתוך שיעורו של הרה"ג ר' מנשה ישראל רייזמן שליט"א]

לרפואה וישועה

שמעתי מצדיקים, שכאשר אדם נזקק לישועה או לרפואה, יצייר במחשבתו את צורת הצדיק לנגד עיניו, וזוהי סגולה שהשם יתברך יעזור לו, וסגולה זו מועילה אפילו כשלא ראה את הצדיק מימיו, כי עצם זה שהוא מצייר לנגד עיניו צורת הצדיק ככל שעולה במחשבתו, כבר יעזור לו ה' יתברך להוושע בדבר ישועה ורחמים" (מדברי קדש להרה"ק מהר"ש מבעלזא זי"ע, לשבועות, דף רכב. הובא בספר 'בכתבי הקודש' שער הצדיקים, עמ' מ', וצוטט ב"הידעת").

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

עיצוב ועריכה גרפית:
גיל ויין עיצוב גרפי
אימייל: gilwein26@012.net.il

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדואייל: besod@013net.net